

Belterület és ami mögötte van – Adalék Magyarország városhierarchia-vizsgálatához 1930

Bán Gergely Károly

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

PhD hallgató, bangergo@hotmail.com

Hazánk városhierarchiájának megállapítása számos módszertani kérdést vet fel, ami egyfelől az összetett településszerkezetből, másfelől a sajátos Kárpát-medencei városfejlődésből adódik. Abból indultam ki, hogy a városhierarchiában elfoglalt pozíció és a városi funkciók mennyisége (összetettsége) között erős pozitív korreláció áll fenn (Beluszky–Győri 2005).

Kutatómunkám célja, hogy komplex képet alkossak az 1930-körüli hazai városhierarchiáról, pontosabban a potenciális városhierarchiákról. Ezen kérdéskört több szemszögből közelítem meg. Munkám során több városhierarchia-vizsgálat elvégzését is indokoltnak tartom. Ennek magyarázata abban áll, hogy a különféle tudományok eltérő városfogalommal dolgoznak, amelyek egymástól függetlenül is meghatározó módon jelen vannak az utóbbi évek várostörténet-írásaiban (Bácskai 2003, 2011, Szívos 2014, Gyáni 2014, 2016). Más a jogi (közigazgatási), a statisztikai, a közgazdasági, a szociológiai vagy a geográfiai városfogalom. Innen nézve a kérdést: miért ne beszélhetnénk ezeknek a városfogalmaknak a kontextusában pl. közigazgatási, statisztikai, szociológiai stb. városhierarchiákról. A kérdés továbbra is nyitott, mit tekintünk városnak, illetve mitől város egy település Magyarországon a két háború között?

Ezen előadásom során a kutatómunkám egyik sarokpontjára helyezem a hangsúlyt. A jogi értelemben vett hierarchiavizsgálat fontos eleme, hogy a bel- és külterületi adatok szétválasztásra kerüljenek, hiszen a klasszikus tanyaelv ekkor már nem működött. Lényegében ezt hangsúlyozta a két háború között Mendöl Tibor és legutóbb Timár Lajos is (1993, 2006), amikor felhívta erre a fontos jellemzőre a geográfusok és a történészek figyelmét. Meghatározó kérdés, hogy jelen településszintű kutatás során mit tekintünk a település határának? Közigazgatási értelemben egy egységről beszélünk, azonban az eltérő hazai városfejlődésnek köszönhetően bonyolult kapcsolat alakult ki a városmag és annak külterülete között. További fontos módszertani eleme a vizsgálatnak, hogy az általam épített számítógépes komplex adatbázis miként modellezi, illetve hogyan torzítja a struktúra egészét s egyes szintjeit például a különféle (közigazgatási, oktatási, gazdasági stb.) funkciók eltérő konstellációja esetén.

Ezzel az eddigi hazai kutatásoktól több ponton is eltérő, új módszertani alapokra helyezhető a két világháború közötti magyar városhierarchia-vizsgálata. Továbbá Beluszky Pál és Győri Róbert munkája (2005) alapján lehetőség nyílik annak megállapítására, hogy milyen változások történtek 1930-ig az említett településstruktúrában.